

(A Ferrer i Guinart, *Rondaies de Menorca*, 213). Sembla que en cobles populars del centre de l'illa l'usen com a femení aplicat a un home: «resposta d'en Sebastià es cego: Parlant amb una *bandua* / no acostum rallar cortès: / quan me donen un nores / jo l'agaf per on-se-vua», Camps i Mercadal, *Folk. Men. de la PAGESIA* I, 269. Sembla que Moll en el seu juvenil Supl. al REW prenia erròniament (AORRB I, 202) la *u* de *bandua* com un senyal de l'ètimon gòtic *BANDWA*. — ¹⁰ Algunes vegades *bandolositat* (1519, *AlcM*), encreuament amb el sinònim *bandolera*, *bandoleria*; d'ací degué passar a la variant prov. mod. *bandalositat* de la qual Ronjat (en el FEW, s. v. *bandwa*, p. 12) cerca una altra explicació innecessària. — ¹¹ En Pere d'Alc. Penya, a mj. S. XIX, sembla que significa 'bàndol, bandositat' i encara sense el valor pròpiament pejoratiu que ha acabat per pendre: «Oh Senyó! y quantas famílias / mortas sense successió! / --- / Bergas, Serraltas, Çanglades, / Sunyés, d'Oms y Desclapés, / senyós tots de *bandolina*» (Bové, *Bibl. Escr. Bal.* II, 91.46.10). — ¹² El caràcter autòcton d'aquest es reforça tenint en compte que avui en el Roine significa també 'llançar': «per acoumpli l'enterramen, / au fieu dóu Rose, libramen, / se bandissé li mort, pechaire ---», *Nerto* v, 401. *Abanir* pall., veg. nota supra. — ¹³ Forma rara en els nostres textos antics. Careta (*Barbrismes*, s. v.) en cita 2 casos en una carta de 1440 de Tàrrega a Barcelona. — ¹⁴ Ja en els diccs. de Lacavalleria (*Gaz.*) i Torra (eds. tardanes). Figura ja en un doc. barceloní de 1676 i una antiga variant *contrabande* ja en un de 1649, aquesta terminació i el fet de ser un doc. de Sóller (*AlcM*) indiquen origen francès (on és *contrebande*). També s'ha usat molt la variant *contrabàndol*, però la catalanització radical, avui predominant, *contraban*, que solament es posà en circulació a princ. del S. XX, és més encertada (puix que són actes fets contra una prescripció, prohibició o *ban*) i ja s'ha obert molt de camí.

BANC, 'escon' del germ. BANK, a través del llatí vulgar de l'Imperi occidental. □ 1.ª doc.: Ramon Llull.

FEW I, 238a; Gamillscheg, R. G. I, 202. En el sentit de 'cos inferior d'un retaule gòtic', ja el 1421 (*AlcM*); 'banc d'una barca on seuen els remadors' en doc. de 1493 (*AlcM*), i *Ardits* III, 66 (del començament del XVI); *banc petjat*, nom d'un aparell de guerra en la Cròn. del Cerimoniós (*AlcM*); en el de 'banqueta de pedra' el localitzen a Vall de Gallinera; 'escala de collir olives' a Juneda (Pla d'Urgell), a Lleida (*DAG.*) (cf. *banco* id. a la Canal de Navarrés); *banc (de sorra)*, *d'argila* (*Dicc. Lacavalleria*).¹

En el sentit d'establiment de crèdit no és pas segur si és pres de l'italià o calc del mot paral·lel grec; apareix ja durant el S. XVI; On. Pou, *Thes. Puer.* (1575), ja inclou «lo cambiador o *banquers*», i en un doc. de 1641 veiem: «estigué lo *banc* ubert» (*BABL* VIII, 15) i *Dicc. Torra* (1640) dóna: «*banch* de depo-

sit o cambi» (en cast. *banco* apareix ja el 1504, Gillet, *Hispr.* xxv, 269).²

DERIV.: *Banca* 'seient sense espatller', doc. de 1429 (*AlcM*); 'taula amb petges curts que empren les dones, agenollant-s'hi damunt, per rentar la roba' (Empordà): «dematí s'és llevada / agafa 'l rentador, el rentadó y la *banca*, / Sota'l pont d'Alió va a rentà la bugada», Milà, *Romancerillo*, 307.3; 'les barres laterals del llit, de la gàbia, del teler', etc.; *banca* 'comerç que fan els bancs'; 'joc d'atzar'; hem oït en sentit ponderatiu «una *banca* de menjar» a St. Vicent de la Cala; *banquer* (OPou, *ThPu.*); *bancari*, -ària [Belv.]; *desbancar* [1803, Belv.], *desbancament*, *desbancada*.

Esbançar 'trencar la terra per llaurar' (Vallès, Mallorca), *esbancada* (*CostManc.* I, s. v.); *embançar* 'preparar (l'ordit) per a teixir' (*Dfa.*).

Banqueta 'escon petit' (segle XV), 'gran cancelobre' (J. Esteve). *Bancada* 'la gent que ocupa un banc en un moment donat' (text antic sense data citat per Ag.); com a 'multitud o conjunt de coses' apareix en Coromines, *Joan Apòstol* III, p. 63 (cf. *bancà de estiércol* 'muntón de —' a Chella, Canal de Navarrés).

Bancal: en un doc. de 1105, citat per Balari, es tracta d'un banc llarg o d'un caixa-banc llarg: «concedo meo *banchal* ad capitulum de prefata canonica in quo sedeant seniores predictae canonice», i 'caixa-banc' en aquest passatge citat per *Dicc. Alc.*: «It. en un *banqual* ample de fusta d'alber blanch nou qui sta al costat del lit..., eren les robes següents...» (inv. de 1430); com a 'drap que cobreix un banc o una taula' apareix en Eiximenis (citat per Balari) i en el *Spill*, 2960: «*bancales*, tapits, teles, tovalles»;³ 'drap de llana, etc., que serveix per cobrir la pasta que porten al forn', en *Thes. Puer.*, p. 218 (1575). Notem que, com a 'cobertor de drap o tela', *bancales* apareix en antics glossaris llatins i s'ha continuat en oc. antic (Levy, *Prov. Suppl.* I, 123-24), en castellà antic (*DCEC* I, 384), en port. ant. (Machado, *Dicc. etim.* I, 383), i venecià antic (FEW I, 236, citant Mussafia).⁴

És també antic en el sentit de 'feix de conreu': «ne ficaren altres dues [fites] al cap de vn *banqual* del dit en Pere Balaguer», *Priv. de Catí*, any 1402 (*BSCC*, xiv, 346);⁵ en aquest sentit *bancal* és molt usat avui en cat. occ. i en val.; a Àreu (Pallars Sobirà) significa 'camp que forma graó en un vessant de muntanya'; al voltant de la Serra d'Aitana hi ha una zona on *bancal* presenta significats de tipus netament orogràfic i que en uns llocs indica un paratge de carena i en altres potser és més aviat un barranquet (cp. el que diem en n. 1).

Bancalada 'multitud de bancals': A Montesquiú (Vallespir) ens deien amb referència a una partida: «El Bilà és una grossa *bancalada* del terme de Vila-llonga» (cf. *bancalá* és un bancal plantat d'arbres o plantes a Enguera); el mot *bancalar* que documentem en el topònim *Bancalar de l'home mort* a Montner (frontera llenguadociana) sembla tenir el sentit de 'conjunt de bancals'; *bancalat* és la 'zona dels conreus' a Beneixama i Benigembla (comarca de Dénia).⁶

Banquet 'banc petit' (S. XIV); en el sentit de 'con-